

A. Milota:

Újma na cti občanské v trestním právu na Slovensku a Podkarpatské Rusi.

1. Trestní zákon, platný na Slovensku a Podkarpatské Rusi, stanoví v § 54. jako vedlejší trest také ztrátu úřadu a dočasné odnětí práv politických, které má soudce v rozsudku uložit tam, kde to zákon výslovně nařizuje nebo dovoluje, a to buď obojí najednou nebo každé zvlášť.

Toto jednoduché ustanovení bylo značně zkomplikováno tím, že některé zákony, vydané po převratu, stanovily o témž předměť předpisy odchylné, které částečně se kříží s uvedeným § 54. tr. z. Tím vzniká otázka, přesně dosud nerozřešená, pokud bylo ustanovení § 54. tr. z. modifikováno pozdějšími předpisy. Článek Dr. Fundárka v č. 4. tohoto ročníku P. O., který se této otázky dotýká, přece jen věc úplně nevyčerpal.

2. Ztrátu úřadu i dočasné odnětí práv politických vyslovuje soudce podle § 54. tr. z. buď obligatorně, t. j. musí uložit tyto vedlejší tresty vždy, když odsoudí obžalovaného pro takový trestný čin, na který je tento trest v zákoně výslovně stanoven, buď fakultativně, t. j. může tak v těchto případech učinit podle svého volného uvážení.

Případy, kdy buď ten či onen způsob přichází v úvahu, jsou vesměs zločiny a přečiny; u přestupků je tento vedlejší trest vyloučen (§ 24. tr. z. p.).

Uložití zmíněné vedlejší tresty soudce musí odsoudí-li obžalovaného za některý takový trestný čin do káznice nebo žaláře nebo na dobu delší 6 měsíců do vězení nebo státního vězení. Kromě toho musí soud o ba tyto vedlejší tresty vysloviti, změní-li, užívaje ustanovení § 66. (72.) nebo § 91. a 92. tr. z. zákonný trest smrti v trest na svobodě, i tam, kde to zákon výslovně nestanoví (při vraždě podle § 278. tr. z. je stanoven v § 289. tr. z. pouze vedlejší trest ztráty úřadu).

Fakultativně je dovoleno uložit onen trest, odsoudí-li soudce za některý ze zmíněných trestných činů do vězení nebo státního vězení na dobu 6 měsíců a kratší (třeba spolu s peněžitým trestem) nebo pouze k peněžitému trestu.

Dobu, jak dlouho má trvati ztráta úřadu a politických práv, stanoví soud v rozsudku, a to při přečinech mezi 1—3 lety, při zločinech mezi 3—10 lety (§ 57.).

3. K těmto ustanovením přistoupily předpisy:

a) § 3. č. 4. řádu volebního do obcí č. 75/19 (ve znění zákona č. 163/20), který stanovil, že z práva voliti do obcí jsou vyloučeni, kdož právoplatným rozsudkem soudu trestního byli odsouzeni pro takový zločin nebo přečin (přestupek), pro který podle platného práva nastává ztráta práva volebního do obcí.

Soudce vysloví tuto ztrátu buď obligatorně tam, kde zákon jinak stanoví, že ztráta práva volebního nastává bezpodmínečně, buď fakultativně jen tam, kde byl trestný čin spáchán z pohnutek nízkých a nečestných.

Ztráta práva volebního pomíjí, nezaniká-li podle platného ustanovení již dříve, u zločinů po 3 letech, u přečinů (přestupků) po roce, počínajíc ode dne ukončení trestu.

b) Podle § 2. řádu voleb. do poslanecké sněmovny č. 123/20, § 2. zák. o složení a pravomoci senát uč. 124/20 a § 2. voleb. řádu do žup a okresů č. 330/20 je vyloučen z volebního práva do Národního shromáždění, do župního a okresního zastupitelstva ten, kdo nemůže být podle § 3. zák. č. 663/19 zapsán do stálých seznamů voličských; podmínkou pak tohoto zápisu je, aby občan nebyl právoplatným rozsudkem trestního soudu odsouzen za takový trestný čin, který má podle platných předpisů za následek ztrátu práva volebního do obcí.

c) V § 22. zák. o trestání vál. lichvy č. 568/19 je stanoveno, že mimo následky nastávající podle platného práva je spojeno každé odsouzení pro některý čin, uvedený v § 3.—5. a 7.—13. tohoto zákona se ztrátou všeho práva volebního a volitelnosti.

d) V § 32. zák. na ochr. rep. č. 50/23 byl zaveden vedlejší trest »ztráta čestných práv občanských«, který soudce vysloví, odsoudí-li obžalovaného za zločin podle tohoto zákona nebo pro zločin podle zákona o třask. č. 134/85 (v. § 43. zák. na ochr. rep.), a to obligatorně, odsoudí-li ho ke ztrátě svobody nejméně na dobu jednoho roku, a v jiných případech, byl-li čin spáchán z pohnutek nízkých a nečestných. Rozdíl od § 3. č. 4. vol. ř. obec. je zejména také ten, že i při trestu kratším jednoho roku nastává o b l i g a t o r n í uložení zmíněného vedlejšího trestu, byl-li čin spáchán z pohnutek nízkých

a nečestných, a ne pouze fakultativně jako u ztráty práva volebního do obcí.

e) Konečně stanoví § 2. č. 4 zák. o seznamech porotců č. 278/19, že je nezpůsobilý k úřadu porotce, kdo byl trestním soudem odsouzen pro zločin nebo přestupek ke ztrátě práva volebního do obecních zastupitelstev, pokud toto vyloučení trvá, dále ten, kdo by odsouzen za zločin k trestu žaláře ne delšímu než 5 let, po dobu 5 let po vykonání trestu a ten, kdo byl odsouzen k trestu delšímu, po dobu 10 let po odbytém trestu (vyjma zločiny politické). Zákon tento byl, jako mnohé zákony v první době trvání republiky, stylisován bez ohledu na právo, platné na Slovensku a Podk. Rusi, ačkoli platí i zde. Proto nutno jej vykládati, pokud jde o toto právo, se zřetelím na ustanovení platná v zemích historických a odsouzení do žaláře klásti na roveň na Slovensku a Podk. Rusi odsouzení za zločin, tedy do káznice, žaláře i, pokud jde o dobu trestu delší 5 let, do stát. vězení podle § 2. zák. č. 284/20.

4. Úplně samostatně stojí ustanovení § 32. zák. na ochr. rep., které zavedlo pro obor tohoto zákona i zákona o třaskavinách v tomto směru zvláštní trest i zvláštního samostatného obsahu, takže se tu neuplatní ani ustanovení § 54. tr. z., ani § 3. č. 4 vol. ř. obec.

Rovněž má samostatný význam ustanovení o ztrátě úřadu, neboť obsah tohoto trestu, jak jej uvádí § 55. tr. z., nedoznal nijak změny (vyjma případ, že výrok o ztrátě práva vol. do obcí zahrnuje v sobě i nezpůsobilost k advokacii podle § 2. lit. a zák. č. 40/22).

Za to ostatní ustanovení vzájemně spolu kolidují. Dočasné pozbytí politických práv znamená totiž podle § 56. tr. z. vyloučení z aktivního i pasivního práva volebního do sněmu, municipia neb obce, tedy nyní do Národního shromáždění, župního a obecního zastupitelstva, a vyloučení ze způsobilosti k úřadu porotce, což vše bylo uvedenými pozdějšími zákony upraveno.

Ustanovení zák. o seznamech porotců je nejširší, neboť tu nastává nezpůsobilost k tomuto úřadu při každém odsouzení za zločin. To přesahuje ustanovení § 54. tr. z., podle něhož odsouzený ztrácel způsobilost k úřadu porotce jen v případech v zákoně vyjmenovaných. Pokud jde o odsouzení za přečin, resp. za přestupek, spojena je nezpůsobilost k úřadu porotce se ztrátou práva voliti do obecního zastupitelstva.

V tomto směru lze redukovati (jak správně vykládá Dr. Fundárek ve svém článku) tento předpis na ustanovení o zápisu do stálých voličských seznamů, kterýžto zápis je formální podmínkou i volebního práva do všech uvedených korporací: obce, okresu, župy i Národního shromáždění. Tím nabývá jediné platnosti ustanovení o ztrátě práva volebního podle § 3. č. 4 vol. ř. obec.

Toto ustanovení však odporuje částečně předpisu § 54. tr. z. a tím jej jako pozdější modifikovalo, pokud jde o vyslovení dočasněho odnětí práv politických. Při tom nutno nejprve poukázat k tomu, že zákony trestní jsou »zvláštním zákonem«, o němž mluví § 3. č. 4 vol. ř. obec. Dr. Fundárek se v tomto směru mylí a mylí se i Nejv. soud v rozhod. č. Kr. III 110-4-21 (Práv. Obzor IV., str. 146.), tvrdě, že ustanovení zákonů bývalého Uherska nemohou proto býti považována za taková zvláštní ustanovení, poněvadž pocházejí z doby, kdy řád o právu vol. nebyl ještě vydán; tyto zákony stanovily kategorii trestných činů, kdy nastává ztráta práva volebního bezpodmínečně, kdežto zmíněný volební řád tento následek chtěl spojit jen s trest. činy, které byly spáchány z pohnutek nízkých a nečestných. — Tvrzení toto není v zákoně nijak odůvodněno, neboť by to byl zákon musil výslovně projevit. Naopak Nejv. soud zde přehlédl úplně souvislost uvedeného ustanovení v odstavci předcházejícím, kde se stanoví předpis o ztrátě práva volebního »podle platných ustanovení«, který se pak jen modifikuje v dalším odstavci. Proto z této souvislosti je viděti, že tomuto dalšímu předpisu je rozuměti tak, že není-li v těchto platných zvláštních předpisech ustanoveno výslovně, že ztráta práva volebního nastává bezpodmínečně, může ji soud vysloviti jen, byl-li čin spáchán z pohnutek nízkých a nečestných. Toto rozlišování se shoduje také úplně s podstatou věci. Stanovil-li zákonodárce bezpodmínečně ztrátu práva volebního, učinil tak proto, že neuznával pachatele takového činu v úbec za hodna, aby požíval tohoto čestného práva občanského, třeba by se nemohlo tvrditi, že spáchal svůj čin z pohnutek nízkých a nečestných. Tak tomu je právě u nepolitických zločinů a některých přestupků povahy zavržitelné podle zák. rak. č. 131/67, jež redaktoři vol. řádu zřejmě měli na mysli. Naopak zase uvažovali tito redaktoři, že v ostatních případech, kde tato újma na cti občanské nebyla stanovena bezpodmínečně pro všeobecně zavržitelnou povahu činu, je záhodno, aby byl soudce obmezen jen na případy nízké a nečestné pohnutky.

Proto nutno tvrditi, že i v § 54. tr. z. jsou stanoveny případy, kdy má soud bezpodmínečně vysloviti odnětí práv politických a tudíž i práva volebního.

Podle toho seznáváme, že změna, povstálá ustanovením § 3. vol. řádu obec. v § 54. tr. z. je ta, že fakultativní výrok odnětí práv politických je nyní dovolen jen tehdy, byl-li čin spáchán z pohnutek nízkých a nečestných.

K tomu přistupuje ještě zmíněné ustanovení § 22. zák. o trestání vál. lichvy, podle něhož nastává ztráta práva volebního při odsouzení za uvedené činy bezpodmínečně, t. j. soudce je povinen ji vy-

sloviti při zločinu, i když jde o trest kratší, dále při přečinu a výjimkou z § 33. tr. z. přest. také při přestupku.

5. Je nyní tedy stav tento:

a) Kde zákony trestní výslovně stanoví, že soudce musí vyřknouti trest dočasného pozbytí práv politických, nevysloví soud tuto újmu, nýbrž místo ní ztrátu práva volebního.

b) Tentýž výrok učiní o trestných činech uvedených v § 3.—5. a 7.—13. zák. o trest. vál. lichvy, ať jde o zločin, přečin nebo přestupek.

c) V případech, kde zákony trestní dovoluují soudci, aby vyslovil trest dočasného odnětí práv politických, může vysloviti místo toho ztrátu práva volebního jen tehdy, uzná-li, že čin byl spáchán z pohnutek nízkých a nečestných.

d) Dobu, po kterou ztráta práva volebního má trvati, ustanoví soud v rozsudku podle § 3. posl. vol. řádu obec.: u zločinů třemi léty, u přečinů (resp. i přestupků podle zák. o trest. vál. lichvy) jedním rokem; ustanovení § 57. v tomto bodě je derogováno.

e) V případě odsouzení za zločin, uvedený v zák. na ochranu republiky č. 50/23 a v zák. o třask. č. 134/85, vysloví soud jedině vedlejší trest ztráty čestných práv občanských podle § 32. zák. na ochr. rep., kterýžto trest má svůj zvláštní obsah i zvláštní dobu trvání. O komplikaci, která může nastati, sbíhá-li se takový trestný čin s jiným, kde se má nebo může podle trestních zákonů vysloviti dočasné odnětí práv politických, pojednal jsem ve svém komentáři zákona na ochranu republiky (str. 107.).

f) Nezpůsobilost k úřadu porotce nemusí soud zvlášt stanoviti, neboť tato újma nastává podle zákona již odsouzením za zločin a u přečinů a přestupků vyslovením ztráty práva volebního. Mimochodem zde budiž podotknuto, že také ustanovení § 2. č. 4 zák. o sezn. por. bylo modifikováno ustanovením § 32. zák. na ochr. rep. potud, že nezpůsobilost k úřadu porotce trvá při odsouzení za zločin podle tohoto zákona a zákona o třaskavinách v každém případě tři léta.

g) Ztrátu úřadu vysloví soud podle § 54. tr. z. zvlášt tam, kde zákon to nařizuje nebo dovoluje.

6. Z uvedeného je viděti, že v otázce újmy na cti občanské nezaujímá platné právo jednotného stanoviska a že zejména v ustanovení doby, po kterou tato újma má trvati, jsou značné, věcně neodůvodněné rozdíly a proto by si bylo přáti brzkého jednotného řešení. Vůbec jest tato otázka výmluvným příkladem, k jakým koncům vede částečná reforma trestního práva, obzvláště řeší-li se nejednotně a bez ohledu na celý komplex platného práva.